

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΜΕ ΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

23^η Σεπτεμβρίου 2014

«Να φορολογηθεί επί τέλους και το κεφάλαιο – όχι μόνο η εργασία!»

Είναι δύσκολο να διαφωνήσει κανείς, ανεξάρτητα πολιτικής τοποθέτησης, με μια τέτοια θυμωμένη άποψη. Κι όχι μόνο στην Ελλάδα. Δεν γνωρίζω αμερικανό, για παράδειγμα, που να αποδέχεται την ιδέα ότι εκείνος πληρώνει φόρο εισοδήματος έως και 40% την ώρα που η Google, ή η Facebook, εκμεταλλευόμενες σκανδαλώδεις συμφωνίες μεταξύ των κυβερνήσεων των ΗΠΑ, της Ιρλανδίας, της Ολλανδίας και διάφορων νησιών της Καραϊβικής, πληρώνουν περίπου 1% επί των κερδών τους.

Από το 1970, παγκοσμίως, η εργασία λαμβάνει όλο και μικρότερο ποσοστό του συνολικού εισοδήματος αλλά πληρώνει όλο και μεγαλύτερο μέρος της συνολικής φορολογίας. Ο θρίαμβος της ανισότητας οφείλεται σε αυτή την διαδικασία συνεχούς αναδιανομής από εκείνους που ζουν από μισθωτή εργασία προς εκείνους που κάποτε ονομάζαμε «εισοδηματίες», δηλαδή άτομα που ζουν με εισοδήματα από άλλες πηγές πλην της μισθωτής εργασίας. Ποιες πηγές; Λογιών-λογιών: Ενοίκια, μερίσματα μετοχών και βέβαια αγοραπωλησίες περιουσιακών στοιχείων π.χ. μετοχών, παραγώγων, ακινήτων, έργων τέχνης, γραμματοσήμων κλπ.

Δεδομένου ότι τα μισθωτά εισοδήματα φορολογούνται πιο εύκολα (στην «πηγή») από τα υπόλοιπα, το πρόβλημα που προκύπτει δεν είναι μόνο ζήτημα «κοινωνικής δικαιοσύνης» (όπως και να ορίζεται αυτή) αλλά και μια ωρολογιακή βόμβα στα θεμέλια των δημόσιων εσόδων – με τα κράτη να αναγκάζονται όλο και περισσότερο να συνθλίβουν, από την μία, την εργασία και, από την άλλη, τις επιχειρήσεις που προσλαμβάνουν εργαζόμενους (αφήνοντας στο απυρόβλητο επιχειρηματίες με ελάχιστο προσωπικό). Αυτή η τάση ενισχύει ακόμα περισσότερο την ανισότητα, μειώνει την απασχόληση, στρέφει τους επενδυτές προς επενδύσεις που δεν δημιουργούν νέα μισθωτή εργασία – με αποτέλεσμα το κράτος να πρέπει να ξεζουμίζει ακόμα περισσότερο τους όλο και λιγότερους μισθωτούς.

Μία λύση είναι αυτό που πάντα απαιτούσε η Κεντροαριστερά και που τελευταία έχει γίνει σλόγκαν ακόμα και κεντροδεξιών φορέων: **μεγαλύτερη φορολόγηση του κεφαλαίου**. Δεν είναι τυχαίο άλλωστε ότι το βιβλίο του Τομά Πικετί **Το Κεφάλαιο στον 21^ο Αιώνα**, που έχει γίνει μπεστ-σέλλερ παντού, και που προτείνει παγκόσμιο κεφαλαιακό φόρο, έγινε αποδεκτό με θετικά σχόλια ακόμα και από τον κ. Γιούνκερ, τον νέο Πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που, ως γνωστόν, εκπροσωπεί την ευρωπαϊκή κεντροδεξιά.

Δυστυχώς, υπάρχει ένα σοβαρό πρόβλημα με αυτή την ιδέα. Ένα πρόβλημα που εδώ στην Ελλάδα το νιώθει μεγάλη μερίδα του πολιτών στο πετσί τους. Το εν

λόγω πρόβλημα αφορά τον ορισμό και την μέτρηση του κεφαλαίου. Πράγματι, αν δεν μπορείς να ορίσεις και να μετρήσεις το κεφάλαιο, πως μπορείς να το φορολογήσεις; Κάποιοι θα πουν ότι δεν είναι και τόσο μεγάλο το πρόβλημα. Ότι απλά θέλει πολιτική βούληση – βούληση να μετρηθεί η αξία της περιουσίας των εχόντων και να μπει φόρος σε αυτήν. (*)

Είναι όμως έτσι; Η ιδέα της φορολόγησης των περιουσιακών στοιχείων προσκρούει σε δύο εμπόδια. Το πρώτο είναι τεχνικό (και αφορά την μέτρηση της αξίας ενός περιουσιακού στοιχείου) ενώ το δεύτερο είναι δεοντολογικό και οικονομικό. Ας ξεκινήσουμε με την μέτρηση της περιουσίας και τον προσδιορισμό ενός υποθετικού φόρου επί αυτής παίρνοντας ως παράδειγμα μια συλλογή έργων τέχνης.

Ποια είναι η αξία της συλλογής, επί της οποίας ο ιδιοκτήτης θα πρέπει να καταβάλει ένα ποσοστό κάθε χρόνο στην εφορία; Είναι εκείνη στην οποία αγοράστηκαν τα έργα; Ή η τρέχουσα; Από την μία, είναι αθέμιτο να μην λάβουμε υπ' όψη την αύξηση της αξίας της με τα χρόνια, βασιζόμενοι στις (συνήθως) πολύ χαμηλές τιμές αγοράς των έργων. Από την άλλη, είναι αδύνατον να εκτιμηθεί αντικειμενικά η σημερινή αξία της συλλογής αν δεν τεθεί ολόκληρη προς πώληση. Ακόμα κι όταν τα εν λόγω περιουσιακά στοιχεία έχουν συνεχώς μεταβλητές, και παρατηρήσιμες, τιμές, όπως π.χ. ένα χαρτοφυλάκιο μετοχών, είναι λογικό να πληρώνει ο ιδιοκτήτης τους περισσότερο φόρο όταν η αξία του χαρτοφυλακίου αυξάνεται **ακόμα κι αν δεν τις πουλάει**; Κι αν ναι, αυτό δεν δίνει κίνητρο στους επενδυτές να γίνουν όλοι κερδοσκόποι, δηλαδή να μην κρατούν μετοχές για πάνω από μερικές μέρες (κάτι που ενισχύει την αστάθεια και αποδυναμώνει επιχειρήσεις που κοιτούν μπροστά);

Το δεύτερο πρόβλημα με την φορολόγηση της περιουσίας η Ελλάδα της Κρίσης το έχει νιώσει πραγματικά στο πετσί της. Ξέρουμε καλά τι σημαίνει να ζητάς από ιδιοκτήτες με ελάχιστα εισοδήματα να πληρώνουν χαράτσια αναλογικά με μια δήθεν αντικειμενική αξία ακινήτου τους, το οποίο στην πραγματικότητα δεν μπορούν καν να το πουλήσουν. Ακόμα όμως και σε χώρες με πιο ήπια κρίση, όπως στις ΗΠΑ ή στην Βρετανία, τι κάνουμε με μια οικογένεια που έχει αγοράσει ακριβό σπίτι αλλά που χρωστά το 95% της αξίας του στην τράπεζα; Το φορολογούμε ως «κεφάλαιο»; Ή, τι κάνουμε στην περίπτωση που μια επιχείρηση κάνει μια μεγάλη, ριψοκίνδυνη επένδυση, π.χ. επενδύοντας τα κέρδη της σε πανάκριβα ρομποτικά συστήματα παραγωγής κινητήρων αυτοκινήτων; Την φορολογούμε επί της αξίας αυτών των συστημάτων; Θα ήταν καταστροφικό κάτι τέτοιο, καθώς θα λειτουργούσε ως αντικίνητρο σε κάθε παραγωγική επένδυση.

Προφανώς η λύση είναι η φορολόγηση των **εισοδημάτων** που προκύπτουν από τα περιουσιακά στοιχεία, αντί για φόρους ανάλογους με την αγοραία αξία των ίδιων των περιουσιακών στοιχείων. Με άλλα λόγια, να φορολογείται όχι η περιουσία αλλά ο πλούτος που γεννά ετησίως μια περιουσία. Με άλλα λόγια, να φορολογείται όχι η περιουσία γενικά αλλά η... **απόδοση του κεφαλαίου**. Ποια η διαφορά **κεφαλαίου** και **περιουσίας**; Όλο το κεφάλαιο αποτελεί περιουσία

κάποιου αλλά το αντίθετο δεν συμβαίνει: υπάρχει μεγάλη περιουσία που **δεν** αποτελεί κεφάλαιο (π.χ. τα ασημικά της γιαγιάς που, αν και έχουν κάποια «περιουσιακή αξία», δεν παράγουν πλούτο). Άλλο πράγμα λοιπόν η φορολόγηση της περιουσίας κι άλλο η απόδοση του κεφαλαίου.

Όμως, κι εδώ είναι το μέγα πρόβλημα, το κεφάλαιο είναι σαν τον έρωτα, την ομορφιά, ή την πορνογραφία: αν και πραγματικό, υπαρκτό, κινητήριο δύναμη των πάντων στον καπιταλισμό (στην κεφαλαιοκρατία), το κεφάλαιο δεν μετριέται αντικειμενικά, δεν ορίζεται, δεν μπορεί να μπει σε κάποια απλή φόρμουλα της εφορίας. Το ίδιο και οι αποδόσεις του. Γιατί; Πάρτε μια γεννήτρια και έναν υπολογιστή που ανήκουν στο ίδιο εργοστάσιο. Πως υπολογίζεται η συνολική ποσότητα κεφαλαίου που αντιπροσωπεύουν η γεννήτρια και ο υπολογιστής; Πως μετριέται η συνεισφορά αυτού του συνολικού κεφαλαίου στο προϊόν και στον τζίρο της επιχείρησης σε σχέση με άλλους συντελεστές (π.χ. τους εργαζόμενους ή την ηλεκτρική ενέργεια); Δεν μετριέται, είναι η απάντηση, ακόμα και να γνωρίζουμε όλα τα τεχνικά χαρακτηριστικά της γεννήτριας και του υπολογιστή. Ούτε καν θεωρητικά! Άρα δεν μπορεί να μετρηθεί ούτε και η οικονομική απόδοσή τους. Άρα, είναι αδύνατον να φορολογηθεί αντικειμενικά η απόδοση του κεφαλαίου...

Δεν είναι τυχαία η ρήση του πρώτου μελετητή του κεφαλαίου, του Καρόλου Μαρξ, ότι «το κεφάλαιο δεν είναι ένα «πράγμα» αλλά μια σχέση μεταξύ ανθρώπων - μια κοινωνική σχέση, καθιερωμένη από την λειτουργικότητα των πραγμάτων» (**)

(*) Παρεμπιπτόντως, αυτό προτείνει και ο Πικετί στο βιβλίο του.

(**) Κ. Μαρξ, **Το Κεφάλαιο**, Τόμος 1^{ος}, Κεφάλαιο 33